

GRAMÁTICA
DA LINGUA GALEGA
III

SEMÁNTICA

XOSÉ RAMÓN FREIXEIRO MATO

2ª edición: outubro 2006

© Xosé Ramón Freixeiro Mato

© PROMOCIÓN CULTURAI S GALEGAS, S. A.

Rúa do Príncipe, 22. 36202 VIGO

ISBN-10: 84-8341-062-1

ISBN-13: 978-84-8341-062-2

D. Legal: 244531/06

Impresión e acabamento:

Norprint Artes Gráficas S. A.

4780-583 Santo Tirso - Portugal

1. A semántica lexical	13
1.1. A semántica	15
1.1.1. Semántica e gramática	15
1.1.2. A semántica lingüística	16
1.1.3. Semántica lexical, semántica gramatical e pragmática	17
1.1.4. Lexicoloxía, semasioloxía e onomasioloxía	18
1.1.5. Lexicoloxía e lexicografía	19
1.2. Definición e delimitación do léxico	20
1.2.1. As palabras lexicais	20
1.2.2. O contido lingüístico: significado, designación e sentido	21
1.2.3. Tipos de significado	22
1.2.4. Significado, denotación e connotación. As acepcións	25
1.2.5. O lexema como unidade lexical básica	26
1.3. A análise funcional do léxico (ou lexemática)	28
1.3.1. O carácter estruturado do léxico	28
1.3.1.1. Presupostos para a delimitación do léxico estruturado	29
1.3.1.2. Principios xerais da lexemática	30
1.3.1.3. A lexemática e outras disciplinas lingüísticas	32
1.3.1.3.1. A lexemática e outras disciplinas lexicolóxicas	32
1.3.1.3.2. Lexemática e gramática	33
1.3.1.3.3. Lexemática e fonoloxía	33
1.3.1.4. As estruturas lexemáticas	35
1.3.2. As estruturas paradigmáticas primarias	35
1.3.2.1. O campo lexical	36
1.3.2.1.1. Definición e unidades	36
1.3.2.1.2. Características xerais	38
1.3.2.1.3. Tipoloxía dos campos lexicais	40
Segundo a súa configuración	42
Segundo o significado obxectivo	45
Segundo a expresión	45
1.3.2.1.4. Algúns exemplos de campos lexicais	46
1.3.2.2. A clase lexical	50
1.3.2.2.1. Definición	50
1.3.2.2.2. Clases determinantes e clases determinadas	50
1.3.2.2.3. Clase lexical e campo lexical	51
1.3.3. As estruturas paradigmáticas secundarias	52
1.3.3.1. Modificación	53
1.3.3.2. Desenvolvemento	53
1.3.3.3. Composición	55
1.3.4. As estruturas sintagmáticas ou solidariedades lexicais	56
1.3.4.1. Definición e características	56
1.3.4.2. Tipos de solidariedades léxicas	58

1.3.4.2.1. Afinidade	59	2.1.2. Morfoloxía e formación de palabras	161
1.3.4.2.2. Selección	59	2.1.3. Sintaxe e formación de palabras	163
1.3.4.2.3. Implicación	60	2.1.4. A formación de palabras dentro da semántica funcional	164
1.3.4.3. Valores estilísticos	61	2.1.5. Os procedementos de formación de palabras	165
1.4. As relacións semánticas	67	2.2. A derivación	165
1.4.1. Relacións entre significados	67	2.2.1. Flexión e derivación. Os afixos	165
1.4.1.1. Relacións de incompatibilidade	67	2.2.2. A sufixación	167
1.4.1.1.1. Oposicións binarias	68	2.2.2.1. A sufixación apreciativa	167
1.4.1.1.2. Relacións equipolentes	71	2.2.2.1.1. Os diminutivos	169
1.4.1.1.3. A antonimia	72	Definición e delimitación	169
A antonimia en sentido estrito	72	Complexidade significativa	171
Tipos de antónimos	73	Os diminutivos nas diferentes linguas	172
Antonimia e clases de palabras	75	Os sufixos diminutivos en galego	173
Antonimia e estilo	80	Compatibilidade coa base	182
1.4.1.1.4. A neutralización dunha oposición lexical	85	Rendibilidade expresiva dos diminutivos	183
1.4.1.2. Relacións de inclusión	86	2.2.2.1.2. Os aumentativos	206
1.4.1.2.1. Hiponimia	86	2.2.2.1.3. Os pexorativos	210
1.4.1.2.2. Hiperonimia	88	2.2.2.1.4. Os intensificadores	213
1.4.1.2.3. Cohiponimia	89	2.2.2.1.5. Usos estilísticos dos aument., pexor. e intens.	213
1.4.1.2.4. Meronimia	89	2.2.2.2. A sufixación nocional	220
1.4.2. Relacións entre significantes e significados	92	2.2.2.2.1. Caracterización xeral	220
1.4.2.1. A sinonimia	92	2.2.2.2.2. Criterios de clasificación. O exemplo de <i>-eiro</i>	223
1.4.2.1.1. Clases de sinonimia	93	2.2.2.2.3. Sufixos formadores de substantivos	225
1.4.2.1.2. Delimitación de sinónimos	95	2.2.2.2.4. Sufixos formadores de adxectivos	229
1.4.2.1.3. Distribución de sinónimos	98	2.2.2.2.5. Sufixos formadores de verbos	232
1.4.2.1.4. A equivalencia designativa	104	2.2.2.2.6. Sufixos formadores de adverbios	233
1.4.2.1.5. Sinonimia e estilo	106	2.2.2.2.7. Rendibilidade estilística da sufixación nocional	234
Principais diferenzas entre os sinónimos	106	2.2.3. A derivación regresiva	246
Selección e combinación de sinónimos	111	2.2.4. A derivación xenérica	250
1.4.2.2. A polisemia	117	2.2.5. A conversión morfolóxica	251
1.4.2.2.1. Causas da polisemia	118	2.2.6. A prefixación	254
1.4.2.2.2. Utilidade e problemática da polisemia	123	2.2.6.1. Caracterización xeral	254
1.4.2.3. A homonimia	127	2.2.6.2. Os prefixos apreciativos	255
1.4.2.3.1. Clases de homonimia	127	2.2.6.3. Os prefixos nocionais	256
1.4.2.3.2. Causas da homonimia	129	2.2.6.4. Os neoprefixos	261
1.4.2.3.3. Os conflitos homonímicos	131	2.2.6.5. Prefixación e estilo	263
1.4.2.4. A distinción entre polisemia e homonimia	135	2.2.7. A parasíntese	269
1.4.2.5. Rendibilidade estilística da polisemia	140	2.2.7.1. Derivación mixta e parasíntese	269
1.4.2.6. Rendibilidade estilística da homonimia	151	2.2.7.2. Modelos de parasíntese	271
2. A formación de palabras	157	2.2.7.3. Os elementos constituíntes e a súa natureza	273
2.1. Definición e relacións	159	2.2.7.4. A función categorizadora do sufixo	274
2.1.1. O concepto 'formación de palabras'	159	2.2.7.5. Parasíntese e estilo	274
		2.3. A composición	277

2.3.1. Definición e delimitación	277
2.3.1.1. Prefixación e composición	278
2.3.1.2. Sintagma fixo, sinápticos e palabra composta	279
2.3.2. Clasificación das palabras compostas	282
2.3.2.1. Criterios de clasificación	282
2.3.2.2. A clasificación morfolóxica	284
2.3.2.2.1. Verbo + substantivo	284
2.3.2.2.2. Verbo + verbo	286
2.3.2.2.3. Substantivo + substantivo	287
2.3.2.2.4. Substantivo + adxectivo	288
2.3.2.2.5. Substantivo + preposición + substantivo	290
2.3.2.2.6. Substantivo + de + verbo	291
2.3.2.2.7. Adxectivo + adxectivo	291
2.3.2.2.8. Adxectivo + substantivo	292
2.3.2.2.9. Adverbio + verbo	292
2.3.2.2.10. Adverbio + substantivo	293
2.3.2.2.11. Adverbio + adxectivo	293
2.3.2.3. Compostos gramaticais	294
2.3.2.4. Compostos fráscicos	295
2.3.2.5. Os neocompostos	296
2.3.2.6. Usos estilísticos da composición	297
2.4. Outros procedementos de formación de palabras	307
2.4.1. A onomatopea	307
2.4.2. O encurtamento de palabras	308
2.4.2.1. A acronimia	309
2.4.2.2. A abreviatura	310
2.4.3. Os estranxeirismos	314
3. Desenvolvemento de abreviaturas usadas nos textos literarios	319
4. Bibliografía	323
5. Índices	335
5.1. De afixos e palabras	335
5.1.1. Prefixos	337
5.1.2. Sufixos	337
5.1.3. Palabras	339
5.2. De materias	359
5.3. De autores	365